

Mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog odbora o „Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – Prema konkurentnijem i učinkovitijem sektoru obrane i sigurnosti”

COM(2013) 542 final

(2014/C 67/25)

Izvjestitelj: **Joost VAN IERSEL**

Suizvjestiteljica: **Monika HRUŠECKÁ**

Dana 3. srpnja 2013. godine, sukladno članku 304. Ugovora o funkcioniranju Europske unije (UFEU), Europska komisija odlučila je savjetovati se s Europskim gospodarskim i socijalnim odborom o

Komunikaciji Komisije Europskom parlamentu, Vijeću, Europskom gospodarskom i socijalnom odboru i Odboru regija – Prema konkurentnijem i učinkovitijem sektoru obrane i sigurnosti.

COM(2013) 542 final.

Savjetodavno povjerenstvo za industrijske promjene, odgovorno za pripremu rada Odbora o toj temi, usvojilo je mišljenje 26. rujna 2013.

Europski socijalni i gospodarski odbor usvojio je mišljenje na svom 493. plenarnom zasjedanju održanom 16. i 17. listopada 2013. (sastanak od 17. listopada), sa 172 glasa za, 23 protiv i 24 suzdržanih.

1. Zaključci i preporuke

1.1 EGSO snažno pozdravlja predstojeće zasjedanje Europskog vijeća na temu obrambene politike u prosincu 2013. godine, čiji temelj će biti komunikacija Europske komisije⁽¹⁾ i izvješće Visoke predstavnice/voditeljice Europske obrambene agencije⁽²⁾. Ove inicijative neophodno su potreban i pravovremen odgovor na unutarnje i vanjske izazove s kojima se susrećemo u ovom području, a za cilj imaju promicanje dugoročne predvidljivosti i vjerodostojnosti europske obrane.

1.2 Komunikacija i (preliminarno) stajalište Visoke predstavnice idu iznad tradicionalnih tabua i stavljaju trenutnu situaciju i aktivnosti koje će se poduzeti u pravu perspektivu.

1.3 U izvješću Visoke predstavnice posebno se uvjerljivo argumentira da je za ispunjavanje europskih obrambenih i sigurnosnih zahtjeva potrebna sveobuhvatna strategija zajedničke sigurnosne i obrambene politike (ZSOP). EGSO se slaže s time da će ZSOP biti najprikladniji okvir za učinkovitu suradnju na području vojnih sposobnosti, međutim, također ističe da će suradnja ujedno biti i preduvjet za vjerodostojnu ZSOP.

1.4 Za uspjeh ove inicijative treba osigurati povoljne političke preduvjete. Budući da nas do značajnih prilagodbi

europskih (industrijskih) obrambenih struktura čeka još dug i trnovit put koji će zahtijevati međusobnu povezanost politika, EGSO smatra da je najvažniji preduvjet za dostizanje nužno potrebnog pomaka stalna predanost čelnika vlada država članica EU-a.

1.5 EGSO poziva Vijeće da pripremi određeni broj konkretnih aktivnosti i mjera za jačanje konkurentnosti i suradnje u području europske obrane, čime će dati jasan signal za budućnost.

1.6 EGSO podupire cilj zadržavanja neovisne europske obrane u skladu s gospodarskom snagom Europe i drugim njezinim interesima u svijetu. Dugoročni cilj bi trebala biti neovisna zaštita europskih građana, pri čemu treba voditi računa da je vojski redovito potrebna suvremena oprema i da treba čuvati europske vrijednosti (ljudska prava, demokracija)⁽³⁾.

1.7 Nova faza tranzicije također utječe na obranu i sigurnost u Europi. U vrijeme ozbiljne stagnacije gospodarstva i ustrajne nezaposlenosti u velikom dijelu Europe, događaju se geopolitički pomaci. Istovremeno se na svjetskoj pozornici pojavljuju novi akteri. Globalni razvoj događaja brži je od razvoja događaja u Europi. Jaz među njima se povećava. Europa se mora brže prilagođavati ako želi držati korak s drugim državama.

⁽¹⁾ Prema konkurentnijem i učinkovitijem sektoru obrane i sigurnosti, COM(2013) 542 final

⁽²⁾ Ovaj dokument još nije objavljen. Dostupno je preliminarno stajalište Visoke predstavnice.

⁽³⁾ SL C 299, 4. 10. 2012, p. 17.

1.8 Povrh toga je za postizanje konkurentnosti industrije i radi smanjenja financijskih sredstava potrebna troškovna učinkovitost. Kontraproduktivna preklapanja, neusklađene politike i praznine treba zamijeniti europskim pristupima koji donose što više koristi za što manje novca. Na taj bi se način smanjilo rasipanje novca i dovelo do veće produktivnosti u korist poreznih obveznika.

1.9 EGSO je zadovoljan oštrom i pronicljivom analizom u Komunikaciji EK-a o relativnom položaju Europe. Slična je analiza prošle godine navela EGSO da pozove na radikalnu promjenu europskog razmišljanja o pitanjima zajedničke obrane ⁽⁴⁾.

1.10 EGSO se posebno slaže s poglavljem 9. Komunikacije Komisije o bitnim elementima dnevnog reda Vijeća koji uključuju europski strateški pristup, zajedničku sigurnosnu i obrambenu politiku ⁽⁵⁾ i industrijsku strategiju europske obrane.

1.11 Europa hitno treba zajednički jezik u području obrane. Za to je doista potrebna promjena u razmišljanju i to pomakom iz nacionalnih okvira prema zajedničkom europskom razmišljanju o strateškim potrebama. Njime bi se zagovaralo da se nacionalni interesi ostvaruju preko ostvarivanja strateških ciljeva EU-a.

1.12 Potrebna je također politička i građanska angažiranost da bi se osiguralo da javnost na odgovarajući način bude informirana o važnosti strateških interesa Europe u svijetu i njezinih interesa u području industrije te na taj način poticalo aktivnu potporu građana i poreznih obveznika. EGSO se slaže s Komisijom da će uspješna obrambena industrija sa sjedištem u Europi dati ključan doprinos sveukupnoj europskoj proizvođačkoj industriji ⁽⁶⁾.

1.13 Nastojanjima za dostizanje ovog dalekosežnog cilja mora se pridružiti najveći mogući broj država članica. Ako sve države članice ne budu željele sudjelovati, proces treba pokrenuti s državama koje to žele.

1.14 EGSO ističe ulogu Komisije i Europske obrambene agencije, od kojih se očekuje da međusobno usko surađuju u provedbi Komunikacije. U velikom dijelu podržava aktivnosti predviđene od strane Komisije. U 6. poglavlju ovog mišljenja nalaze se dodatne napomene i preporuke prijedlogu Komisije.

1.15 U Komunikaciji Komisije ne obrađuje se proaktivna industrijska politika. Međutim, EGSO ipak ukazuje na poseban položaj koji ima obrambeni sektor na svim institucionalnim tržištima diljem svijeta. Proaktivna industrijska politika koju na odabranim područjima provode države članice i/ili Komisija, nužna je za postizanje osuvremenjene proizvodnje i troškovne učinkovitosti. Podijeljene nadležnosti EU-a i država članica, kao

i djelotvorna interakcija i sinergije između civilnih i vojnih projekata i tehnologija pokazat će se vrlo korisnim i troškovno učinkovitim.

1.16 Počevši od idejne faze pa nadalje, moraju se odrediti novi projekti unutar višestranog europskog okvira, pri čemu treba iskoristiti Europsku obrambenu agenciju. Mogu proći desetljeća prije nego što takvi projekti u cijelosti zažive. Što ranije započnu, to bolje.

1.17 Javno i privatno istraživanje i razvoj ključne su aktivnosti. U ovom su području ulaganja u obranu na najnižoj razini od 2006. godine ⁽⁷⁾. U okviru cjelokupne strategije trebalo bi predvidjeti načine za poboljšanje uvjeta za ulaganja i primjenu tih sredstava u konkretnim projektima.

1.18 Najveću odgovornost snose one države koje su najveći proizvođači te ujedno i pokretačka snaga ovog procesa. Mora se osigurati skladan odnos između njih i drugih država članica. Mala i srednja poduzeća te istraživački centri iz svih država moraju se međusobno snažno povezati kako bi se što je više moguće država članica pridobilo za sudjelovanje u europskoj strategiji.

1.19 Predvidljive politike su utoliko potrebnije s obzirom na nemir kojeg su nestrukturirane reorganizacije u tom sektoru izazvale među zaposlenima. Potrebna je također koordinacija u sposobnostima predviđanja promjena, kako bi se osigurali dostojni ugovori o radu i mogućnosti zapošljavanja. Mora se uspostaviti socijalni dijalog.

1.20 Ovo mišljenje je većinom usmjereno na politička načela i poziva na prijeko potreban napredak koji nije više moguće odgađati u ovom strateškom području. Prvi koraci koji će se poduzeti u prosincu trebali bi utrti put uspješnom nastavku aktivnosti. Europsko vijeće, vlade, Komisija, Europska obrambena agencija, parlamenti i industrija (uključujući predstavnike zaposlenika), svi bi trebali sudjelovati u oblikovanju strateških smjernica i konkretnih projekata.

2. Europa pred izazovima

2.1 Komisija s pravom ukazuje na premještanje „svjetske ravnoteže moći jer se pojavljuju novi centri moći, a SAD se strateški preusmjerava na Aziju“. Države BRIC-a povećavaju svoje izdatke za vojsku. U prvom redu Kina i Rusija značajno će do 2015. godine povećati svoje proračune za obranu.

2.2 Amerika sve više pritišće Europu da u cijelosti preuzme svoj dio u ukupnim vojnim izdacima zapadnog svijeta. Zbog proračunskih ograničenja SAD racionalizira svoju obranu što također utječe i na sporazume s Europom.

⁽⁴⁾ SL C 299, 4. 10. 2012, str. 17.

⁽⁵⁾ Vidi članak 42. Ugovora o EU-u.

⁽⁶⁾ U tom pogledu vrlo ilustrativan primjer iz civilne industrije je uspješan i dinamičan razvoj Airbusa.

⁽⁷⁾ Vidi podatke Europske obrambene agencije: Defence data 2011.

2.3 Jaz između SAD-a i Europe je ogroman. U 2010. godini ukupan je europski proračun za obranu (s izuzetkom Danske) iznosio 196 milijardi eura, dok je američki iznosio 520 milijardi eura⁽⁸⁾. Još je važnije da sveukupni europski proračun za istraživanje i razvoj iznosi jednu sedminu američkog, što utječe na opremu i razmjesta vojnika.

2.4 U isto vrijeme, prijetnje su mnogostruke. Političke i vojne napetosti se ne smanjuju, pojavljuju se nove napetosti, a neke od njih su na pragu Europe. Da bi bili na istoj razini s tradicionalnim silama, novi i ambiciozni akteri na svjetskoj razini žele se pobrinuti da njihova nacionalna obrana odražava njihove gospodarske i druge interese.

3. Europski pristupi

A. Politički pristupi

3.1 Europljani se suočavaju s dvjema povezanim skupinama problema:

— značajno smanjenje proračunskih sredstava za obranu što stvara praznine i šteti nacionalnim obrambenim sposobnostima i učinkovitosti, prije svega radi stalnog smanjenja izdataka za istraživanje i razvoj;

— geopolitički pomaci koji bi trebali potaknuti na puno užu europsku suradnju i veću neovisnost u području obrane i sigurnosti.

Međutim, europska rasprava o ovima dvama međusobno povezanim područjima tek je u začetku.

3.2 Svi vladini dokumenti⁽⁹⁾ ukazuju na znatno smanjenje izdataka za obranu⁽¹⁰⁾. Vlade su u njima većinom usmjerene na prilagodbe u nacionalnim okvirima: kako biti što je više moguće troškovno učinkovit, a pritom zadržati dovoljno učinkovite kapacitete. Države članice još uvijek su daleko od načina razmišljanja prema kojem se podrazumijeva da se nacionalni obrambeni kapaciteti promatraju iz europske perspektive.

3.3 EGSO je prošle godine upozorio: „Obrambenu politiku oblikuju strateški interesi država koji se u Europi uglavnom određuju na nacionalnoj razini. Zastarjeli pristupi očito vode do sve veće fragmentacije, praznina, prevelikih kapaciteta i manjka interoperabilnosti u europskim obrambenim kapacitetima“⁽¹¹⁾.

3.4 Šezdesetogodišnje europske integracije i jedinstveno tržište doveli su do otpornih gospodarskih i poduzetničkih struktura koje tvore snažnu domaću bazu gospodarskih

aktivnosti. Kada je riječ o promišljanju o vojsci i obrani, a kamoli kada je riječ o organizaciji u tim dvaju područjima, Europa je međutim tek na početku.

3.5 Obrana u funkciji vanjske politike, koja je još uvijek krajnji odraz državnog suvereniteta, planira se, razvija i njome se upravlja na nacionalnoj razini. Iz tog kuta gledišta promatra se svaki oblik međudržavne suradnje, kako s europskim, tako i s drugim partnerima.

3.6 Inicijative za prevladavanje s tim povezanih prepreka do sada su bile neuspješne. Očekivalo se da će britansko-francuski vojni pakt ili sporazum o obrambenoj suradnji potpisan u Saint-Malou 1998. godine dovesti do značajnog napretka u vojnoj suradnji. Nakon petnaest godina i unatoč nastavljenim pregovorima rezultati su i dalje skromni.

3.7 Inicijativa šest država iz 1998. dovela je 2000. do potpisivanja pisma namjere među šest najvažnijih država proizvođača - Francuske, Njemačke, Ujedinjene Kraljevine, Italije, Španjolske i Švedske, tzv. država potpisnica pisma namjere, koje su slijedom njega sklopile Sporazum o restrukturiranju i djelovanju obrambene industrije. Ovaj sporazum, kojim se uređuju planiranje i suradnja s industrijom, kao i kapaciteti i istraživanje, dugo nije dao opipljive rezultate.

3.8 Isto tako postoje drugi oblici suradnje među državama članicama, kao na primjer između nizozemske i belgijske mornarice, Nordijska obrambena suradnja (Danska, Finska, Island, Norveška i Švedska) te suradnja između njemačkih i nizozemskih kopnenih snaga. Međutim, ovaj oblik suradnje ne bi trebalo miješati s industrijskom suradnjom, koja je još uvijek uglavnom jako ograničena.

3.9 Europska obrambena agencija (EDA) osnovana je 2004. godine te je njome predviđena strukturalna obrambena suradnja, također uz podršku Komisijinih inicijativa. Unatoč određenom napretku, strukturalna suradnja još uvijek nije zaživjela zbog nedovoljne predanosti država članica.

3.10 EGSO zaključno zamjećuje da su nedostatak političke volje, tradicionalni pogledi i postojeći interesi spriječili bilo kakav značajan napredak, unatoč većoj svijesti o tome da su bliža suradnja i europska vizija obrane potrebni.

B. Industrija

3.11 Reakcija europske obrambene industrije na međunarodna događanja bila je prilično drugačija:

— ta industrija djeluje u svjetskim okvirima. neizbježno je povezana s nacionalnim vladama, ali je istovremeno snažno prisutna na međunarodnim tržištima, što je sve bolja podloga za dostizanje pozitivnih rezultata;

— pored toga, glavne industrijske djelatnosti prisutne su kako u vojnom, tako i u civilnom sektoru. Udio civilne komponente koja je ujedno dinamičnija povećava se zbog sve manje vojne prodaje i dobiti, a to je posebno slučaj u Europi.

⁽⁸⁾ Izvor: Europska obrambena agencija, siječanj 2012.

⁽⁹⁾ **Strategic Defence and Security Review** (Strateški pregled obrane i sigurnosti), Ujedinjena Kraljevina, listopad 2010. Livre Blanc sur la Défense et la sécurité nationale (Bijela knjiga o nacionalnoj obrani i sigurnosti), Francuska, svibanj 2013.

⁽¹⁰⁾ Francuski ministar obrane, Jean-Yves Le Drian, u svojem odlučnom govoru u Ecole militaire u Parizu 29. travnja ove godine bio je vrlo izravan po pitanju posljedica takvog smanjenja sredstava.

⁽¹¹⁾ Ibid. točka 1.2.

3.12 Industrija je već dugo zabrinuta zbog svoje konkurentnosti. Institucionalni položaj industrije znatno se razlikuje od države do države: neka poduzeća su u potpunom državnom vlasništvu, druga su u potpunosti privatna, a postoje i sve moguće kombinacije između ove dvije krajnosti. Zajednički je nazivnik taj da svugdje vlade imaju vodeću ulogu. Veza između industrije i vlada ostaje vrlo snažna, unatoč (djelomičnoj) privatizaciji, budući da industrija ovisi o (monopolističkoj) vladinoj potražnji i zakonodavstvu te izvoznim dozvolama.

3.13 Za industriju bi bolje rješenje bila konsolidacija na europskoj razini, ali tržište je suviše ograničeno. BAE-Systems, Finmeccanica te u manjoj mjeri Thales i EADS su jako aktivni u SAD-u. Njihovo djelovanje u Europi je međutim ograničeno, jer nacionalne vlade zbog posebnih odnosa između države i industrije i dalje imaju glavnu riječ u strateškom odlučivanju o obrambenoj industriji.

3.14 Dinamika tržišta povećava svjetsku konkurenciju. Američka industrija pojačava svoje izvozne napore kako bi nadomjestila opadanje zarade na određenim domaćim tržištima. Novi svjetski akteri u sve će većoj mjeri ispunjavati vlastite potrebe. Oni će se također usmjeriti na izvoz te će se natjecati s europskom industrijom na tržištima trećih zemalja.

3.15 Naposljetku, industrija dijeli stav koji je EGSO čvrsto zauzeo prošle godine, a to je da zrela obrambena industrija nikada ne može imati vjerodostojan međunarodni položaj bez čvrste domaće osnove. S obzirom na visokotehnološku komponentu vojne opreme, niti jedno izdvojeno nacionalno tržište ili državni proračun za obranu više nisu dovoljno velikog opsega. To vrijedi već dvadeset godina i situacija postaje sve više i više kronična.

3.16 EGSO ističe da na putu prema neovisnoj europskoj obrani prioritet treba dati razvoju vlastitih kapaciteta i ulaganjima visoke dodane vrijednosti, koji su ključni ako Europa želi imati izraženu ulogu u svijetu te će također doprinijeti novom načinu razmišljanja među Europljanima.

3.17 Industrija je nedavno ponovno upozorila na znane argumente u korist stabilnih i predvidljivih dugoročnih europskih tehnoloških i proizvodnih sustava, u bilo kojem važnom području.

3.18 Industrija poziva na uzbunu. Kako bi preživjela i održala kapacitete za zaradu i zapošljavanje, alternativa koju predlaže jest povećavanje civilne proizvodnje. Međutim, Europi bi u tom slučaju još više nedostajala domaća obrambena industrija, što bi također utjecalo na njezinu vanjsku politiku.

3.19 Sindikati, koje predstavlja IndustriAll, također izražavaju sličnu bojazan. Astronautički i obrambeni sektori su

2011. godine u Europi izravno zapošljavali 7330 00 kvalificiranih ljudi⁽¹²⁾, a o njima je ovisilo još dva milijuna ljudi. U posljednjem se desetljeću znatno smanjila radna snaga, a pored toga zaposlenost ugrožavaju dodatni proračunski rezovi. Zbog svoje nepredvidljive budućnosti obrambeni sektor nije dovoljno privlačan mladim ljudima.

3.20 EGSO ukazuje na činjenicu da su zaposlenici uglavnom ti koji trpe zbog neuspjeha vlada u restrukturiranju svojih obrambenih struktura. S time što odgađaju racionalizaciju vojne baze, vlade propuštaju priliku za učinkovito ulaganje u obnovu kapaciteta, što negativno utječe na radnu snagu.

3.21 Postojeća situacija će izazivati sve veći otpor sve dok se budu provodile neplanirane i nestrukturirane reorganizacije. Kako bi se izbjegle nagle promjene, pri uvođenju proaktivnih političkih promjena bit će potrebno sudjelovanje predstavnika radnika na razini poduzeća i na regionalnoj razini.

3.22 Pri zapošljavanju, možda ipak u manjem opsegu, bit će potrebna mnogo veća europska koordinacija na području tehnologija i proizvodnje. U ovom se procesu pomoću novih vještina i kompetencija mora spriječiti neizvjesno zapošljavanje, kako bi se u što većoj mjeri osigurali dostojni ugovori o radu i mogućnosti zapošljavanja. Na različitim se razinama mora uspostaviti učinkovit socijalni dijalog.

3.23 Smanjenjem europske proizvodnje zbog proračunskih rezova mora se upravljati na strukturiran način uz korištenje istinskog socijalnog dijaloga koji ima za cilj zadržavanje radnih mjesta i preraspodjelu radnika koji su višak. Kako za industriju, tako i za zaposlene, bolji je predvidljiv i tržišno usmjeren europski okvir od kratkoročnih i loše osmišljenih reorganizacija koje se provode isključivo na nacionalnoj razini i bez jasnih ciljeva⁽¹³⁾.

4. Politički preduvjeti i mogući izgledi

4.1 Izgledi europske obrambene industrije postupno će postati toliko nesigurni da je o njezinoj budućnosti potrebna temeljita rasprava, ako ne među svim Europljanima, onda barem među onima koji su za to voljni.

4.2 Potreban je novi način razmišljanja te države članice i EU trebaju razviti „zajednički jezik“, počevši od tri osnovne pretpostavke:

— ujedinjeno europsko gospodarstvo treba zajednički pristup obrani i sigurnosti kako bi čuvalo i štitilo svoje interese, građane i stavove u svijetu;

⁽¹²⁾ Godišnje izvješće Europskog udruženja astronautičke i obrambene industrije (ASD) za 2012. godinu

⁽¹³⁾ Vidi također "Twelve demands for a sustainable industrial policy" (Dvanaest uvjeta za održivu industrijsku politiku), Izvršni odbor IndustriAll Europe, 12. - 13. lipnja 2013.

- potrebna je zajednička analiza postojećih i očekivanih (dugoročnih) razvoja događaja u svijetu kao ishodišta za oblikovanje ideja i konkretnih pristupa za održavanje cjelokupnog položaja Europe u svijetu;
- treba uspostaviti poveznicu između vanjske politike, prijetnji, obrane i sigurnosti, dugoročnih izgleda i održive obrambene industrije, uključujući zapošljavanje.

4.3 EGSO je potpuno svjestan golemog utjecaja ovih međusobno povezanih pretpostavki o kojima se nikad ne raspravlja u dovoljnoj mjeri. Brojne inicijative koje su u posljednjih petnaest godina pokrenute u dobroj vjeri propale su jer u pitanje nikada nije bio doveden državni suverenitet, odnosno nacionalno gledanje na prijetnje i stajališta koja se izražavaju kroz nacionalnu vanjsku politiku. Zato u Europi trenutno postoji širok raspon stajališta koja do određene mjere nisu međusobno kompatibilna. EGSO smatra da je iluzorno očekivati ozbiljan napredak, ako se ne prihvati stajalište da je potrebno dijeliti suverenitet u okviru EU-a.

Raspravu treba započeti na novoj podlozi kako bi se omogućilo pokretanje novog procesa.

4.4 S obzirom na širok raspon političkih područja koji su uključeni, EGSO toplo pozdravlja zasjedanje Europskog vijeća na temu obrane, koje će se održati ovog prosinca. Do sada je odgovornost za obranu i sigurnost uglavnom bila u rukama ministara obrane te u skladu s općim smjernicama ministara vanjskih poslova i pod strogim nadzorom ministara financija.

4.5 U međuvremenu se kontekst iz temelja mijenja zbog drastičnih proračunskih ograničenja i potrebe za racionalizacijom, kao i zbog novih paradigmi te, slijedom toga, novih prijetnji. Ostale vladine politike jednako su tako uključene zbog međusobne povezanosti civilnih i vojnih tehnologija i inovacija te zbog poveznice između obrane i javne sigurnosti. Svi ovi čimbenici zahtijevaju cjelovit i globalan pristup.

4.6 Mnogi, a ponajprije gospodarstvenici i radnici, računaju na to da će od prosinca na dalje prevladavati strukturno razmišljanje i djelovanje. Ako EU propusti ovu priliku, mogle bi proći godine prije nego se pokrene novi pozitivan proces.

4.7 Zasjedanje Europskog vijeća u prosincu bit će prvo na kojem će se pitanje obrane razmotriti u njegovoj cjelovitosti. EGSO smatra da će, s obzirom na znatne komplikacije povezane s određivanjem novog smjera, biti neophodno organizirati dodatna zasjedanja Europskog vijeća na temu obrane kako bi se utvrdile jasne smjernice te potvrdile vjerodostojnost i predvidljivost.

5. Industrijska politika

5.1 EGSO s odobravanjem pozdravlja komunikaciju EK-a o industrijskoj politici⁽¹⁴⁾ čiji je cilj stvoriti povoljne uvjete, politike i programe za pokretanje, izgradnju i jačanje industrijskih aktivnosti u Europi. Europa mora osigurati svoju industrijsku budućnost u otvorenom okruženju.

5.2 Obrana je nadasve važan i jedinstven sektor. Zbog svoje naravi djeluje na svim institucionalnim tržištima i u cijelom svijetu. Sam sektor kao i s njime povezana istraživačka infrastruktura većinom se uspostavljaju i organiziraju na nacionalnoj razini. Manje države koje nemaju vlastitu industrijsku proizvodnju nabavljaju lako dostupne proizvode u redovnoj prodaji, što se zapravo svodi na kupovinu od SAD-a.

5.3 Velika poduzeća te mala i srednja poduzeća diljem kontinenta međusobno su povezana preko konsolidacije industrije tj. kroz prekogranična spajanja i preuzimanja, kao i preko internacionalizacije, u prvom redu s industrijom SAD-a. Izvoz još uvijek donosi dobit. Najveća je prepreka težak odnos s europskim vladama, zbog pomanjkanja zajedničke vizije.

5.4 Pored aktivnosti Europske obrambene agencije, EU je usvojila dvije direktive koje imaju za cilj otvaranje unutareuropskog tržišta⁽¹⁵⁾. Rok za njihovo preuzimanje bio je u ljeto 2011. godine⁽¹⁶⁾, no stvarna provedba kasni.

5.5 EGSO s oduševljenjem pozdravlja komunikaciju Komisije⁽¹⁷⁾ u kojoj se vidi velik napredak u analizama i prijedlozima. U okviru industrijske politike za obrambeni sektor Komisija s pravom ističe značaj unutarnjeg tržišta za obrambene proizvode, istraživanje i razvoj, ulogu malih i srednjih poduzeća, mogući doprinos regionalne politike te razvoj odgovarajućih vještina.

5.6 EGSO, međutim, kao manjkavost naglašava činjenicu da Komisija nedovoljno ističe poseban položaj obrambenog sektora kao ni potrebu za proaktivnom industrijskom politikom. Ne radi se samo o otvaranju tržišta, koje se mora primjereno definirati zbog specifičnih značajki obrambenog sektora, uključujući i poštovanje članka 346. UFEU-a.

5.7 U Europi treba stvoriti političku podlogu na kojoj će vlade dugoročno surađivati u krojenju svoje zajedničke sudbine. Samo će tada biti ispunjeni uvjeti da se na domaćem europskom tržištu u dugoročnom razdoblju pokrenu ozbiljni zajednički programi, od idejne faze pa sve do usmjerenog istraživanja, inovacija i proizvodnje.

⁽¹⁴⁾ Komunikacija EK-a o industrijskoj politici (COM(2012) 582 final) i Mišljenje EGSO-a o toj komunikaciji.

⁽¹⁵⁾ Obrambeni paket, 2007.

⁽¹⁶⁾ Direktive 2009/43/EZ (SL L 146, 10.6.2009.) o pojednostavnjivanju uvjeta za transfer obrambenih proizvoda unutar Zajednice i 2009/81/EZ (SL L 216, 20.8.2009.) o usklađivanju postupaka nabave u području obrane i sigurnosti. Obrambeni paket također je sadržavao komunikaciju „Strategija za jaču i konkurentniju europsku obrambenu industriju“, COM(2007) 764, 5.12.2007.

⁽¹⁷⁾ Vidi fusnotu 1.

5.8 Istraživanje i razvoj ključni su na početku vrijednosnog lanca kojeg treba europeizirati⁽¹⁸⁾. To je bio razlog zašto se pri osnivanju Europske obrambene agencije i njezinih prethodnica (WEAG-a i IEPG-a) te u NATO-u naglašavala važnost suradnje u istraživanju i tehnologijama te istraživanju i razvoju. Međutim, i u ovom primjeru nedostaje provedba.

5.9 U zadnjih 30 godina neuspjeh suradnje bio je više pravilo nego iznimka. Neki projekti kao što su NH-90 i A400M su pokrenuti, ali se iz prakse isto tako vidi da su zahtjevi postavljeni sustavu često bili samo jednostavan zbir nacionalnih zahtjeva, da su razvojne faze bile preduge, a da su konačni proizvodi bili preskupi.

5.10 Osim pojedinih relativno uspješnih primjera, druge inicijative za suradnju, kao NF-90, su propale, a istovremeno je konkurencija provela čitav niz programa borbenih zrakoplova (Typhoon, Rafale, Grippen). Mnoge države su se pridružile programu SAD-a F-35 kao i drugim različitim raketnim programima.

5.11 Trenutno se ne provodi niti jedan opsežan program, a postojeći sustavi postaju zastarjeli i neupotrebljivi. EGSO u vezi s tim ukazuje na oklopna vozila, podmornice, transportne helikoptere i prijenosne sustave za zračnu obranu. Čini se da novi sustavi bez posade ovdje nude idealnu priliku za poduzimanje zajedničkih inicijativa, ali u praksi još nisu određeni ciljevi koji bi išli u tom smjeru. Druga mogućnost bila bi razmotriti manje ambiciozan vid suradnje, kao što je primjerice standardizacija sposobnosti opskrbe gorivom u zraku.

5.12 EGSO poziva na pokretanje europskih programa, ponajprije za sljedeću generaciju zrakoplovnih sustava s upravljanjem na daljinu (RPAS), pri čemu bi se trebalo osloniti na sinergije s Komisijom te na sigurnu satelitsku komunikaciju. Mogla bi se razmotriti i druga područja za suradnju (s Amerikancima), poput sposobnosti opskrbe gorivom u zraku. U tom području postoje veliki nedostaci te Europska obrambena agencija za njega razmatra rješenja na europskoj razini.

5.13 U komunikaciji EK-a spominju se prilike koje traže punu političku potporu. Čini se da bi ključna inicijativa u ovom pogledu bio razvoj europskih svemirskih nadzornih sposobnosti visoke rezolucije koji će naslijediti sustave Helios, RadarSat itd. Pri tome je ključno pitanje kako okupiti ukupno stručno znanje i financijske resurse država članica, Europske obrambene agencije i zajedničkih istraživačkih centara. Nijedna europska država nije sposobna takav projekt poduzeti sama.

5.14 Obrambeni projekti moraju se, gdje je to primjereno, povezati s programima EU-a za istraživanje i razvoj. U Sedmi okvirni program (FP7) već su uključeni projekti s dvostrukom primjenom. Dodana vrijednost je ta što se prednost daje prekograničnim projektima. EGSO poziva na bolje sustavno razmatranje tehnologije s dvostrukom primjenom u Obzoru 2020.

5.15 Od ključne je važnosti je da se industrijska politika u području obrane usmjeri i na jaz između vodećih država proizvođača i ostalih država. Aktivno se mora promicati sudjelovanje poduzeća iz svih država, kako bi se politički pridobilo i gospodarski uključilo što je moguće više država. Na taj bi način postupno moglo nestati pitanje protuteže, koje obično izaziva žustre rasprave i kritike. Ovi elementi trebali bi postati sastavni dio sveobuhvatne europske obrambene strategije.

5.16 EGSO ukazuje na osjetljivo pitanje kupnje lako dostupnih proizvoda u redovnoj prodaji izvan EU-a. Takve se prakse moraju ponovno razmotriti u okviru europske obrambene strategije. Ovo se bitno i vrlo složeno pitanje mora riješiti na najvišoj razini.

5.17 Europski obrambeni sektor kojim se pravilno upravlja pruža mnogo bolje mogućnosti za uravnoteženu međunarodnu suradnju, ponajprije sa SAD-om. Uzimajući u obzir američku zaštitu vlastitih strateških interesa, EGSO poziva da se tijekom predstojećih pregovora o ugovoru o slobodnoj trgovini pažljivo razmotri da je obrana na obje strane Atlantika područje od posebne važnosti.

5.18 Unutar ovog okvira potrebno je na primjeren način osigurati neprekidnu dobavu ključnih i osjetljivih dijelova američkog podrijetla u europski vrijednosni lanac. Zajedničko će europsko stajalište također olakšati pregovore s trećim zemljama o opskrbi ključnim sirovinama.

5.19 Isto tako, pri izvozu u treće zemlje na primjeren način treba zaštititi europska prava intelektualnog vlasništva.

5.20 Uspješnu suradnju između poduzeća iz različitih država ne bi smjele ugrožavati jednostrane odluke država članica u vezi s nadzorom izvoza koje bi dovele do različite primjene pravila za nadzor izvoza u odnosu na zajedničko stajalište⁽¹⁹⁾, ali i u odnosu na nacionalna pravila koja se primjenjuju u državama članicama.

6. Aktivnosti Komisije

6.1 EGSO se većinom slaže s predloženim aktivnostima Komisije. Smatra ih značajnim korakom naprijed. Vezano uz pojedina pitanja, želi dodati sljedeće napomene.

6.2 Suradnja s Europskom obrambenom agencijom je od ključne važnosti. EGSO smatra da su koordinacija i dopunjavanje između Komisije i Europske obrambene agencije, kao što je predloženo u raznim predviđenim aktivnostima u Komunikaciji, neizostavni preduvjeti za napredak i uspjeh. EGSO također ukazuje na promicanje mogućnosti dvostruke primjene, poput zračnih mostova.

⁽¹⁸⁾ Sukladno mnogim dokumentima. Vidi također SL C 299, 4. 10. 2012., str. 17.

⁽¹⁹⁾ 2008/944/ZVSP.

6.3 EGSO naglašava da Europska obrambena agencija, da bi ostvarila svoj pun potencijal, treba čvršću financijsku podlogu i punu potporu od strane država članica. Trebalo bi joj dati važniju ulogu u planiranju obrane, gdje bi služila kao potpora državama članicama.

6.4 EGSO odlučno podržava prijedlog Komisije o standardima i certificiranju koji će doprinijeti prekograničnoj suradnji u industriji, kao i regionalnoj specijalizaciji i mrežama izvrsnosti. Potiče sinergije između Europske obrambene agencije i Europske agencije za sigurnost zračnog prometa (EASA), posebno u vezi s certifikacijom.

6.5 Mala i srednja poduzeća, koja su povezana i s velikim poduzećima, jako su važna za inovacije i proizvodnju u području europske obrane. Kao podršku predloženom djelovanju, EGSO ističe potrebu za uspostavom otvorenih mreža. Manji, ali bolje usmjereni (europski) projekti mogu pružiti nove mogućnosti.

6.6 Uključenost širokog raspona malih i srednjih poduzeća diljem Europe također će pomoći u angažmanu što je više moguće država. Njihovo sudjelovanje jednako tako može biti prilika da se državama osigura nadoknada za prijelaz s kupovanja lako dostupnih proizvoda u redovnoj prodaji na kupovanje europskih proizvoda.

6.7 EGSO snažno podržava predložene aktivnosti Komisije na području vještina, koje smatra ključnim. Također s

odobravanjem pozdravlja pozitivan doprinos Europskog socijalnog fonda i strukturnih fondova te pozdravlja djelovanje Europske obrambene agencije na podizanju svijesti država članica o potrebi osmišljavanja konkretnih projekata u ovim područjima.

6.8 EGSO ponovno izražava svoju snažnu podršku djelovanju Komisije u korist aktivnog korištenja tehnologija s dvostrukom primjenom.

6.9 EGSO ističe moguću pozitivnu poveznicu između svemirske politike i obrane u postojećim, kao i budućim projektima ⁽²⁰⁾.

6.10 EGSO podržava predložene aktivnosti u području energije. Slijedom njih će se uključiti i sve veći broj malih i srednjih poduzeća.

6.11 Međunarodna je dimenzija od iznimne važnosti. S tim u vezi Komisija predviđa objaviti Komunikaciju o dugoročnoj viziji strateškog nadzora izvoza EU-a. EGSO ukazuje na činjenicu da vanjski industrijski odnosi mogu biti uspješni samo ako postoji istinsko unutarnje tržište.

6.12 Naposljetku, EGSO želi izraziti svoju punu potporu svim strateškim razmatranjima u poglavlju 9. točki 2. komunikacije.

Bruxelles, 17. listopada 2013.

Predsjednik
Europskog gospodarskog i socijalnog odbora
Henri MALOSSE

⁽²⁰⁾ Vidi mišljenje EGSO-a o svemirskom sektoru, rujan 2013.